

ЧАСТИНА 1

МАРШІ

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Пролог

1969

Марші¹ — аж ніяка не трясовина. Марші — це сповнене світла місце, де з вод, що линуть просто до небес, буяють трави. Неспішні потоки несуть із собою до моря золотавий диск сонця, а довгоногі птахи здійснюються під хмари з небаченою грацією — так, ніби вони створені для чогось величнішого, ніж політ, і там, у блакитній широчині, їх зустрічають пісні сотень легкокрилих гусей.

Деінде, приховані вогкими лісами, у марші закрадаються латки справжньої трясовини. Товща їх темних в'язких вод жадібно ковтає кожен промінчик світла. Навіть нічні істоти скрадаються в цій місцині лише вдень. І хоча на трясовині не панує цілковитої тиші, порівняно з маршами вона майже безмовна, адже розпад — це рутинний процес. Живе розкладається, ширячи сморід, гниє й перетворюється на тлін, а потім, здолавши поріг смерті, породжує нове життя.

Тридцятого жовтня 1969 року ранкові промені освітили тіло Чейза Ендрюса, що лежало посеред трясовини, і невдовзі беззвучно й непомітно зникло б у її глибинах, забираючи на дно свою останню таєм-

¹ Марші, або ж солоні болота чи приморські луки, — низовинні смуги морського узбережжя, затоплювані під час припливів морською водою; тип ландшафту із вологим кліматом. (Тут і далі прим. пер.)

ницю. Болото знає про смерть усе. Однак воно не завжди сприймає її як трагедію, і достоту — не як гріх. Та цього ранку двоє місцевих хлопчаків приїхали на велосипедах до закинutoї пожежної вежі і, піднімаючись нагору, з третього прольоту драбини помітили на вкритій баговинням землі блакитну джинсову куртку.

МАМА

1952

Ранок був сповнений нестерпної серпневої спеки, через що вологий подих маршів оповив дуби та сосни густою імлою. Від заростів карликових пальм не долинало звичного шелесту, і ніщо довкруги не порушувало тишу, хіба що окрім помахів крил чаплі, яка поволі здіймалася над лагуною. Раптом Кая, худенька шестирічна дівчинка, почувла голосний ляскіт москітної сітки на дверях хатини. Стоячи на ослінчику, вона на мить припинила відчищати пригорілу кашу від каструлі й опустила її в мийку, наповнену каламутною мильною водою. Тепер не чути було жодного звуку, окрім її власного дихання. Хто ж це пішов? Тільки не мама. Вона б ніколи не грюкнула дверима.

Та коли Кая вибігла на ганок, то побачила, як її мама, вдягнена в довгу, аж по кісточки, коричневу спідницю в складку, прямувала піщаною стежкою. На ногах у мами були тупоносі черевички на високих підборах, зроблені зі штучної крокодилачої шкіри. Її єдина вихідна пара. Кая хотіла гукнути її услід, проте побоялася розбудити батька, тож, відчинивши двері, так і лишилася стояти на цегляних сходах. Звідти їй було видно, що в руці мама несла блакитну дорожню валізу. Зазвичай, без тіні сумніву, Кая знала, що скоро мама повернеться додому зі шматком м'яса, загорнутим у заяложений брунатний папір, або з курячою тушкою, голова якої звисатиме з краю сумки. Проте вона ще ніколи не взувала черевичків на підборах і не брала із собою валізи.

Там, де стежина вибігала на лісову дорогу, мама завжди оберталась і, високо здійнявши руку, махала на прощання, перш ніж рушити шляхом, що петляв через лісисті торфовища й порослі очеретом лагуни, а під час відливу виводив аж до міста. Та сьогодні вона не спинилася і простувала далі, де-не-де спотикаючись на вибоїнах. Її висока струнка постать виринала поміж деревами, аж поки наостанок серед листя не майнув краєчок білої хустинки. Кая кинулася до того місця, де добре було видно дорогу, переконана, що мама неодмінно помагає звідти. Але все, що вона побачила, був проблиск блакитної валізи — її яскравий колір видавався неприродним серед зелені лісів, а наступної миті й він зник. Важкість, немов трясовина, переповнила дівчинці груди, коли вона повернулася на ганок. З єдиним наміром — чекати.

Кая була найменша з п'ятьох дітей. Вік своїх чотирьох братів та сестер, значно старших за неї, згодом вона вже не могла пригадати. Разом із мамою й татом вони тулились у тісній, абияк складеній хатині з верандою, що визирала з-під віт високих дубів.

Джоді, найближчий за віком до Каї брат, із яким у них, однак, була різниця майже в сім років, вийшов із дому і став поруч на ганку. Як і дівчинка, він був чорнявий, темноокий. Джоді навчив її пташиних пісень, назв зірок, як правити човном, петляючи в порослих травами заводях.

— Мама повернеться, — сказав він.

— А раптом ні? На ній були крокодилячі черевички, — схвильовано мовила Кая.

— Мама не кидають своїх дітей. Їм це не властиво.

— Але ж ти сам розказував мені про лисицю, що залишила своїх малят.

— Так, проте бідаха розпоролася собі лапу. Вона померла б з голоду, якби спробувала прогодувати і себе, й малих. Тож їй довелося покинути малят, щоб видужати й народити нових дитинчат, про яких вона зможе ліпше піклуватися.

Мама не помирає з голоду, вона повернеться. — Попри те що брат аж ніяк не був у цьому впевнений, він говорив це, щоб заспокоїти Каю.

Понад силу дівчинка прошепотіла:

— Але мама взяла із собою блакитну валізу, так наче зібралася кудись далеко.

* * *

Хатина ховалась у заростях карликових пальм, що розкинулись уздовж піщаних мілин, ген до намиста зелених лагун та луків удалині. На багато кілометрів довкола все було вкрите осокою, травою такою невибагливою, що росла вона просто в солоній морській воді. Лиш де-не-де випинались окремі дерева, покручені й схилені додолу під невпинними поривами вітру. Хатину ж зусібіч обступали дубові ліси, що сховали найближчу лагуну, у водах якої повсякчас вирувало життя. Від моря сюди долинали крики чайок і ринуло просякнуте сіллю повітря.

Ця територія мало змінилася за останні п'ять століть. Безладно розкидані серед боліт ділянки землі не були описані в жодних земельних актах. За межі між ними правили природні орієнтири — струмок чи затока, повалене дерево. Лише втікачі й ті, чиє життя звернуло на криву стежку, могли оселитися серед трясовини, під хистким навісом з карликових пальм.

Спокій боліт охороняла пошарпана берегова лінія. Через підступні мілини, шалені вітри та розривні течії, котрі нищили кораблі, як паперові іграшки, вона дістала від дослідників-першопрохідців назву «цвинтар Атлантики». Нині ж це є узбережжям Північної Кароліни. В одному судновому журналі часів колонізації лишився такий запис: *«Наш корабель день по дню ішов уздовж берега... проте ми ніяк не могли знайти місця, де можна було б пристати до берега... потім нас накрив несамовищий шторм... Через нього ми були змушені відплисти*

у відкрите море, щоб урятувати себе й судно, але там нас раптом підхопила сильна течія...

Земля була вкрита маршами і трясовинами, тому ми вирішили повернутися на корабель... Усі незгоди, що нас тут спіткали, майже не лишають надії заселити колись цю місцевість».

Ті, хто шукав придатні для життя землі, проминали цей берег, болота якого зажили недоброї слави. З часом він перетворився на таку собі павутину, що притягувала цілий вир бунтівних моряків, вигнанців, боржників, волоцюг, дезертирів і тих, хто намагався ухилитися від сплати податків чи обійти закон. Усі, кого не вбила малярія та не проковтнула трясовина, згуртовувались у плем'я, що налічувало кільканадцять рас та цілий калейдоскоп культур. Пристосуватися до життя в цій глушині щастило лиш найвитривалішим. Будь-хто з тутешніх мешканців міг завиграшки розчистити сокирою невелику діброву й багато кілометрів гнатися за оленем. Подібно до водяних щурів, кожен мав тут власну територію, та водночас повинен був уживатись із іншими або ж ризикував одного дня згинутися серед боліт. За двісті років до різношерстої ватаги приєдналися раби-втікачі, прозвані маронами, для котрих марші стали надійним сховком, а також невольники, яким було даровано свободу, — змучені, зневірені й без centa за душею, вони оселялися посеред трясовини, не маючи перспектив на краще життя.

Може, цей край і був суворий, проте достоту не бідний. Життя вирувало тут і у воді, і на суходолі: верткі піщані краби, повільні раки, водоплавна дичина, риба, креветки, устриці, вгодовані олені та жирні гуси — усі вони мало не самі йшли до рук. Той, хто готовий був трохи потрудитися, завжди міг добути собі сити вечерю.

Ішов 1952 рік, і деякі ділянки за понад чотири століття змінили не один десяток випадкових, ніде не зареєстрованих власників. Більшу частину земель було заселено ще

до Громадянської війни. Решту зайняли набагато пізніше, особливо в період після Першої та Другої світових воєн, коли понівечені солдати поверталися додому з порожніми кишенями. Болота не ламали їх, а лише загартувували, морально й фізично, і, як кожне благословенне місце, надійно ховали свої таємниці. Ніхто не переймався тим, що люди самовільно захоплювали тут землю, адже нікому більше вона не була потрібна. Зрештою, кожен знав, що марші — це всього лиш заболочене пустище.

Будь-які обмеження давали мешканцям боліт свободу в усьому — від промислу нелегальним віскі до встановлення власних законів, що, на відміну від висічених у камені чи написаних на папері, є міцними й непорушними, закарбованими глибоко в людському естві. Закони одвічні, незмінні, як ті, що ними керуються і яструби, і голуби. У відчаї, безвиході, лишившись сам-на-сам із загрозою, людина завше звертається до оцих первісних інстинктів, єдиною метою котрих є виживання. Вони спонукають діяти швидко й судити справедливо, попри те що хтось може сприйняти це за жорстокість. Закони виживання назавжди залишаються для багатьох життєвими козирами, адже передаються вони з покоління в покоління частіше, ніж інші, м'якші риси. І річ тут не в питаннях моралі, а в простій арифметиці. Зрештою, і голуби скубуться між собою, так само як і яструби.

Того дня мама не повернулася. Ніхто не хотів про це говорити, а найменше за всіх — батько. Від нього тхнуло рибою й дешевим лікером. Побрязкавши кришками на горщиках і мисках, він гарикнув: «Де вечеря?» Діти лиш здригнулись і відвели очі. Лаючись на всі заставки, батько пошкутильгав з хатини в гліб лісу. Сварки в родині траплялись і раніше. Раз чи двічі мама навіть ішла з дому, проте завжди поверталася, готова кожного сти-скати в обіймах.

Дві старші сестри приготували нехитру вечерю з червоних бобів та маїсових коржиків, проте ніхто не сів їсти до столу, як вони це робили зазвичай, коли мама була вдома. Кожен набрав собі з каструлі трохи бобів, кинув зверху коржик і примостився їсти на одному з розкиданих на підлозі матраців чи на полинялому дивані.

Каї шматок не ліз у горло. Вона сиділа на ганкових сходах і дивилася на стежину. Дівчинка була висока як на свій вік, худенька, мала темну від засмаги шкіру й густе пряме волосся, чорне як воронове крило.

Ніч, що впала на землю, стала на заваді її мовчазній варті. Кроки, що їх наслухала Кая, потонули б у голосному кумканні жаб, та навіть умостившись у своєму ліжку на веранді, вона сподівалася почути їх. Іще сьогодні вранці дівчинка прокинулася від шкварчання сала на пательні та аромату печені, що рум'янилася в печі. Натягнувши комбінезон, вона побігла на кухню, щоб поставити на стіл тарілки, розкласти виделки й вибрати дрібних жучків із вівсяної крупи. Зазвичай на світанку мама із широкою усмішкою на устах і привітанням: «Доброго ранку, моя люба донечко!» — обіймала її, а потім вони разом поралися в хаті, рухаючись злагоджено, немов у танці. Іноді мама співала народних пісень або розповідала їй дитячі віршики: «Це поросятко пішло на торжок». Бувало, вони заходились танцювати джигитербаг, і їхні босі ноги виступували по паркетній підлозі, аж поки в радіоприймачі не сідали батарейки, а музика, завмираючи, починала гугоніти, немов із дна діжки. Траплялися ранки, коли мама заводила розмови про дорослі речі, і хоч Кая мало що тямала, проте відчувала, що маминим словам хотілося вихопитися назовні, тож дівчинка поглинала їх усім своїм єством, киваючи навмання й підкидаючи водночас дрова у грубку.

Потім зчинялася тіснява. Бо всі прокидалися і йшли їсти. Усі, крім тата. У нього існувало лише два стани: тиша

і лайка. Тож ніхто не дивувався, коли він годинами не підводився з ліжка або взагалі не приходив додому.

Але цього ранку мама була тиха, усмішка кудись зникла, очі — червоні. Вона обв'язала голову білим шаликом. Попри те що шалик прикривав більшу частину її чола, він не міг приховати фіолетові та жовтуваті краї синця. Одразу ж після сніданку, ще до того як був вимитий посуд, мама поклала в дорожню валізу кілька своїх речей і пішла з домоу піщаною стежкою.

Наступного дня Кая рано-вранці вже була на своєму посту. Своїми темними очима вона буравила стежину, неначе тунель, готовий поглинути потяг. Удалині, над болотом, ледь його торкаючись, вився легкий туман. Спочатку, сидячи на ґанку, дівчинка перебирала пальцями босих ніг, заплітала стебла травинок і спостерігала за комахами. Проте шестирічні діти не можуть довго лишатися на одному місці, тож Кая попленталася на заводь. Там вона хлюпала ногами у вогкому мулі, а потім, присівши навпочіпки над краєм прозорої води, дивилася, як дрібні рибки шугають між латками тіней та світла.

Із заростів карликових пальм сестру погукав Джоді. Вона різко обернулася — що, як у нього є якісь новини? Але судячи з того, як спокійно хлопець рухався і як помахав їй рукою, Кая одразу зрозуміла, що мама ще не повернулася.

— Хочеш погратися в дослідників? — підійшовши, запитав він.

— Ти казав, що вже завеликий для дослідників.

— Та ні, то я так. Нуж-бо, бігом!

І вони помчали мілиною, промайнули через узлісся і вибігли на пляж. Із лементом Кая вихопилася вперед, проте брат наздогнав її, і так, сміючись, вони дісталися велетенського дуба, масивне гілля якого розпростерлося над піщаним берегом. Колись Джоді разом з їхнім старшим братом Мерфом прибив до гілля кілька дощок, які правили

за халабуду і водночас за оглядову вежу. Тепер дошки ледь трималися купи, хитаючись на заіржавілих цвяхах.

Зазвичай, коли Каю брали до гри, вона ставала маленькою невільницею, котра мала поцупити з кухні тепле печиво й принести його братам. Але сьогодні Джоді несподівано сказав:

— Ти можеш бути капітаном!

Дівчинка звела вгору правицю, віддаючи наказ:

— Жени іспанців!

Виламавши дві гілки і розмахуючи ними в повітрі, немов шаблоюками, діти з криками прордерлися крізь зарості дикої ожини, завдаючи нищівних ударів уявним ворогам.

Та невдовзі запал став згасати — Кая підійшла до оброслої мохом колоди й присіла. Брат мовчки опустився поруч із нею. Він хотів сказати щось, що відволікло б її від думок про маму, проте ніяк не міг дібрати потрібних слів, тож вони просто сиділи одне біля одного, споглядаючи, як поверхнею води ковзають крихітні тіні водомірок.

Пізніше Кая повернулася на ганкові сходи й чекала, аж доки на марші сірим серпанком не опустилися сутінки. А втім, за весь цей час вона не зронила жодної сльозини. Обличчя її немов застигло, губи стиснулися в тонку лінію, і тільки очі не припиняли блукати десь удалині. Але й того дня мама не повернулася.